

УДК 37.014

*Катерина Антонова,
старший викладач кафедри
української мови та гуманітарних наук
ДЗ «Луганський державний медичний університет»*

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

В статті дане визначення соціально-освітньому середовищу медичного університету, визначені зовнішні чинники, які формують соціально-освітнє середовище медичного університету, представлені зовнішні елементи управління соціально-освітнім середовищем медичного університету. Також в статті розглянуті структурні компоненти соціально-освітнього середовища медичного університету. На основі аспектів адаптації виявлені найбільш розповсюджені прояви дезадаптації іноземних студентів. Представлений позитивний вплив структурних компонентів соціально-освітнього середовища на процес адаптації іноземних студентів.

Ключові слова: *освітнє середовище навчального закладу, соціально-освітнє середовище медичного університету, процес адаптації, дезадаптація, студентський контингент.*

В статье дано определение социально-образовательной среде медицинского университета, определены внешние факторы, которые формируют социально-образовательную среду медицинского университета, представлены внешние элементы управления социально-образовательной средой медицинского университета. Также в статье рассмотрены структурные компоненты социально-образовательной среды медицинского университета. На основе аспектов адаптации выявлены наиболее распространенные проявления дезадаптации иностранных студентов. Представлено позитивное влияние структурных компонентов социально-образовательной среды на процесс адаптации иностранных студентов.

Ключевые слова: *образовательная среда учебного заведения, социально-образовательная среда медицинского университета, процесс адаптации, дезадаптация, студенческий контингент.*

The article defines the socially-educational environment of medical university, it also defines external factors, which form the social and educational environment of medical university, the article presents external elements of management of the socially-educational environment of medical university. Also structural components of the socially-educational environment

of medical university are considered. According to the basic aspects of adaptation the most widespread manifestations of disadaptation of foreign students are revealed. The article presents a positive influence of structural components of the socially-educational environment on the process of adaptation of foreign students.

Key words: *educational environment of educational institution, socially-educational environment of medical university, process of adaptation, disadaptation, student's contingent.*

В сучасному світі все більш наочним стає той факт, що освіту особистості не варто ототожнювати лише з засвоєнням спеціальних навчальних програм, оволодінням певних вмінь та навичок. Освіта, а особливо вища, – це результат впливу різноманітних навчально-виховних та соціально-культурних факторів. В наш час освіта вже не пов'язується лише з діяльністю освітніх інститутів. Вже сам термін «соціально-освітнє середовище медичного університету» підкреслює факт впливу на особистість безлічі факторів, які і обумовлюють виховання, освіту та розвиток особистості.

На початку 90-х років ХХ ст. багатогранні дослідження освітнього середовища навчальних закладів збагатили педагогіку новими ідеями. Освітнє середовище розглядалося як комплекс факторів, які визначають вектор навчання та розвитку особистості (С. Д. Дерябо, В. П. Лебедева, В. А. Орлов, В. І. Панов, В. В. Рубцев, В. І. Слободчиков, В. А. Ясвин).

Педагогічна думка розширює горизонти досліджень формування гармонійної особистості молодого фахівця і на сьогоднішній день не обмежується лише вивченням навчально-виховного процесу. Специфіка навчально-виховного процесу в медичному університеті, на нашу думку, вимагає детально дослідити структурні компоненти соціально-освітнього середовища медичного університету, оскільки адаптація особистості відбувається саме в певному середовищі та при дії певних чинників.

Проблема впливу середовища на формування особистості досліджується в працях Л. Виготського, О. Лурія, А. Леонтьєва та ін. Вони розробили концепцію соціального розвитку людини, у якій доводять, що вона (людина) за своєю природою – істота соціальна, а найближчим і найпершим середовищем дитини є сім'я (якщо вона є) [1]. Зі свого боку, С. Шацький стверджував, що дитина у своїх вчинках і судженнях відображає вплив середовища [2].

Метою нашої статті є виокремлення структурних компонентів соціально-освітнього середовища, властивих саме медичному університету, та визначення їх впливу на процес адаптації іноземних студентів до навчально-виховного процесу та життя в чужій країні.

Сучасний медичний університет характеризується численними зв'язками з загальноосвітніми та професійно орієнтованими навчальними

зкладами середньої та вищої ланки, науковими та лікувальними закладами в регіоні, країні, а також у світі. Тобто соціально-освітнє середовище медичного університету так само взаємодіє та інтегрується з середовищами зазначених закладів. Таким чином, на формування та функціонування окремих структурних компонентів соціально-освітнього середовища медичного університету впливають зовнішні чинники, а саме:

- навчальні середовища середніх та професійно-орієнтованих закладів освіти, які готують абітурієнтів для медичних університетів;
- забезпеченість медичною допомогою в регіоні, країні, в окремих країнах світу;
- медичне середовище регіону, яке складається з державних органів управління охорони здоров'я, медичні заклади, наукові товариства лікарів, асоціації лікарів, здобутки медичної наукової дослідної роботи, профспілка медичних робітників та ін.;
- наукове середовище регіону та країни.

Соціально-освітнє середовище медичного університету є багатокомпонентним поняттям. На нашу думку, доцільно тлумачення даного поняття подати через призму поняття соціально-освітнє середовище вищого навчального закладу. Отже, **соціально-освітнє середовище медичного університету** – це динамічний просторово-часовий континуум, який акумулює в собі комплекс об'єктивних компонентів (науково-педагогічні школи, методичні підходи до викладання, організація навчально-виховного процесу, облаштування університетських приміщень та устаткування, нормативно-законодавча база з питань охорони здоров'я, професорсько-викладацький склад, адміністрація університету та державних органів управління охороною здоров'я, пацієнти, оточуючі люди та ін.) та суб'єктивних характеристик учасників навчально-виховного процесу (види педагогічного спілкування, рівень налагодженості комунікації між викладачами та студентами, безпосередньо між студентами, побутово-житлові умови, цілеспрямованість та налаштованість студентів на навчання, психолого-емоційна атмосфера в академічній групі та в університеті та ін.). Цілісність соціально-освітнього середовища медичного університету обумовлюється єдиною метою функціонування та діяльності, внутрішньою організованістю та впорядкованістю, яка забезпечується завдяки взаємодії елементів управління всіх рівнів як в самому університеті, так і поза його межами.

Отже, елементами управління, які впливають на організованість, впорядкованість, стабільність функціонування соціально-освітнього середовища медичного університету, на нашу думку, можна виділити такі:

- Всесвітня асамблея охорони здоров'я;
  - Міністерство охорони здоров'я України та структурні підрозділи міністерств у регіонах України;
-

- Верховна Рада України;
- відділи охорони здоров'я в обласних та регіональних центрах країни;
- лікувально-профілактичні заклади (лікарняні заклади, в тому числі спеціалізовані лікарні, лікувально-профілактичні заклади особливого типу – лепрозорії, диспансери, амбулаторно-поліклінічні заклади, заклади швидкої та невідкладної допомоги і переливання крові, заклади охорони материнства і дитинства, санаторно-курортні заклади);
- санітарно-профілактичні заклади;
- заклади судово-медичної експертизи;
- аптечні заклади;
- професійно-орієнтовані заклади медичної освіти.

Безпосередньо чи опосередковано всі вище перераховані організації та заклади впливають та формують соціально-освітнє середовище медичного університету, забезпечують функціонування та безперервну ефективну діяльність кожного окремого елемента середовища, їхній взаємозв'язок, інтегрованість та спільний вектор руху на досягнення поставленої мети: організації навчально-виховного процесу та формуванні гармонійної особистості майбутнього лікаря, провізора.

Розглянемо безпосередньо структурні елементи, які у своїй взаємодії становлять єдине соціально-освітнє середовище медичного університету. З метою системного вивчення, структурні компоненти соціально-освітнього середовища необхідно розподілити на матеріальні (просторово-осязні) та нематеріальні.

На нашу думку, доцільно за основу взяти запропоновану типову модель структури **соціально-освітнього середовища вищого навчального закладу** [3] та доповнити її, розширити з урахуванням специфіки медичного університету.

Контент матеріальних структурних компонентів соціально-освітнього середовища медичного закладу:

1. Архітектурний компонент та матеріально-технічна забезпеченість (навчальні корпуси, аудиторії, гуртожитки, устаткування, забезпеченість матеріально-технічної бази, центри поза аудиторної роботи та ін.).
2. Презентаційно-формальні атрибути медичного університету (герб, гімн, прапор, форма одягу та ін.).
3. Адміністративний компонент (ректорат, деканати, відділи інтернатури, аспірантури, докторантури, підготовче відділення та ін.).
4. Навчально-методичний компонент (склад кафедр, навчальна частина, навчально-методичний відділ, інформаційний центр та ін.).
5. Науковий компонент (вчена рада університету, спеціалізовані

вчені ради, наукова частина, бібліотека, інформаційний центр, науково-дослідні центри та школи видатних викладачів університету).

6. Естетично-оздоровчий компонент (спортивний комплекс, спортивні секції, медичний пункт, профілакторій, оздоровчі заклади, їдальня, актові зали, зали нарад, приміщення для культурно-масових заходів, музеї, тематичні аудиторії та ін.).
7. Професорсько-викладацький склад.
8. Студентський контингент.
9. Студентський компонент самоврядування (студентська рада, профком студентів, студентські клуби, університетська газета та ін.).

Розглянемо нематеріальні, тобто неосяжні у просторовому аспекті компоненти соціально-освітнього середовища медичного університету:

1. Імідж навчального закладу на державному та світовому рівні.
2. Соціокультурна політика медичного закладу.
3. Змістовно-методичний компонент (зміст та відповідність сучасним вимогам навчальних планів та програм, педагогічна парадигма навчання та виховання).
4. Форми та методи організації навчально-виховного процесу (раціональне розподілення часу на навчання та дозвілля, форми організації та проведення занять, організація науково-дослідної діяльності).
5. Комунікаційно-організаційний компонент (національно-етнічний склад студентів та викладачів, розподіл статусів та ролей між студентами, викладачами, співробітниками ВНЗ, мікроклімат у межах навчального закладу та в країні (місті) перебування, стиль спілкування студентів та викладачів, просторова та соціальна щільність суб'єктів навчання у межах студентського містечка та в місті, соціально-комунікативна налаштованість населення до студентської молоді).

Отже, соціально-освітнє середовище медичного університету відбиває загальні тенденції, якість освітньої, професійної, соціально-культурної та наукової системи міста, регіону, країни, світу та в той же час проявляється та реалізується через формування та розвиток особистості студента, його світогляду, професійних знань та навичок, духовний та культурний розвиток, а також інших суб'єктів, які задіяні в освітньо-виховному процесі безпосередньо чи опосередковано та визначають вектор діяльності, якість та результативність функціонування соціально-освітнього середовища медичного університету.

Багатокомпонентне та багатогранне соціально-освітнє середовище медичного університету виконує безліч функцій, які впливають на ефективність та результативність досягнення головної мети вищого медичного закладу: підготовка та забезпечення висококваліфікованими та

конкурентоспроможними медичними кадрами вітчизняний та зарубіжний простір охорони здоров'я з високими морально-етичними та духовними ціннісними пріоритетами. На нашу думку, однією з головних та першочергових функцій, яку покликане виконувати соціально-освітнє середовище медичного університету, є адаптація студентської молоді, а особливо іноземних студентів, до навчально-виховного процесу та професійної діяльності.

Належним чином організоване, сплановане соціально-освітнє середовище медичного університету та всі його складові компоненти сприяють та є підґрунтям для ефективного та конструктивного процесу адаптації студентської молоді, інтеграції студента в навчально-виховний процес, залучення до професійної діяльності, а також входження та функціонування в суспільстві. Соціально-освітнє середовище завдяки структурованій та організованій системі складових компонентів, які охоплюють всі сфери життєдіяльності студента, забезпечують повноцінну інтеграцію суб'єкта в навчально-виховний процес. Ефективна діяльність та скерована робота кожного окремого елемента соціально-освітнього середовища медичного університету знижують до мінімуму дезадаптаційні прояви студентської молоді, особливо іноземних студентів.

Специфічними дезадаптаційними проявами іноземних студентів доцільно назвати такі як: «культурний шок», мовний бар'єр, кліматичний дискомфорт, пристосування до системи освіти, пошук потрібних продуктів харчування та продуктів для задоволення побутових потреб та ін. Дезадаптація іноземних студентів охоплює всі аспекти процесу адаптації: дидактичний, фізіологічний, соціально-педагогічний, професійний [4]. Злагоджена та комплексна робота кожного елемента соціально-освітнього середовища медичного університету, розробка та впровадження спеціальних курсів та програм, підготовка професорсько-викладацького складу та адміністративно-господарських співробітників університету до співпраці з іноземними студентами – все це є складовими ефективною та продуктивною адаптації іноземних громадян до повноцінного життя та плідного навчання в українському закладі вищої освіти.

Таким чином, структурні компоненти соціально-освітнього середовища медичного університету не суттєво відрізняються від компонентів інших вищих навчальних закладів, проте виконують кожний окремо та в цілому комплексі специфічні функції, які обумовлені специфікою навчального закладу, специфічністю зовнішніх чинників, які впливають на формування соціально-освітнього середовища медичного університету, та елементами управління в сфері медицини на світовому, державному та місцевому рівнях. Так, суттєвий вплив на результативність та ефективність процесу адаптації іноземних студентів мають всі компоненти соціально-освітнього середовища медичного університету, оскільки охоплюють всі аспекти процесу адаптації студентської молоді.

Організована, продумана, підготовлена з урахуванням національно-етнічних, мовних, вікових особливостей контингенту іноземних студентів робота кожного компонента соціально-освітнього середовища є основою успішного навчально-виховного процесу та забезпечення повноцінного життя іноземних громадян в чужій для них країні.

Подальше дослідження структурних компонентів соціально-освітнього середовища медичного університету ми вбачаємо у вивченні способів впливу кожного окремого компонента на процес адаптації іноземних студентів, розробці та впровадженні спеціальних курсів, програм для прискорення та удосконалення процесу адаптації іноземних студентів під час навчання у медичному університеті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виготський Л. А. Деякі проблеми міжособистісних відносин у процесі проведення вільного часу студентською молоддю / Л. А. Виготський, Н. Н. Прозур // Формування загальнолюдських ціннісних орієнтацій, соціального і гуманістичного мислення у студентів у позанавчальний час. – К. : [б. в.], 2003. – С. 47–54.
2. Риболовлева Е. П. Методологічний аспект проблеми вільного часу студентської молоді / Е. П. Риболовлева, Л. О. Смоляр // Формування загальнолюдських ціннісних орієнтацій, соціального й гуманітарного мислення у студентів у позанавчальний час. – К. : [б. в.], 2003. – С. 91.
3. Кулюткин Ю. Образовательная среда и развитие личности / Ю. Кулюткин, С. Тарасов // Новые знания. – 2001. – № 1. – С. 6–7.
4. Левківська Г. П. Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти : [навч. посіб.] / Г. П. Лемківська, В. Є. Сорочинська, В. С. Штифурак. – К., 2001. – 128 с.